

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Jn hoc opere haec cōtinentur || Noua translatio primi libri
geographiae C#[I].Ptolomaei: ... || Ioanne Venero
Nurenberge.~ interprete.|| In eundem primum librum ...
argumēta ... || & annotationes ...**

Ptolemaeus, Claudius

Nürnberg, 1514

Sebaldo Schreyer ciui Nurenbergen viro optimo Ioannes Verner [...]

[urn:nbn:de:bsz:31-248672](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-248672)

Sebaldo Schreyer Ciuī Nurenbergeñ, viro optimo

Ioannes Verner Salutem perpetuam.

a Ccepti a te beneficii: Sebalde Schreyer: nisi memorem me quādoq; ostenderem: ingrati-
tudinis insimulari vicio iure possem. Quamq; tanta sit tuæ in me beneficentiæ ma-
gnitudo: vt pro ea pares nequeā referre gratias. fuisti namq; in me semp liberalissimus.
Primū crebro hospitalitatis officio: deinde quoniā pleraq; mihi frequente largitus es. In summa
deniq; rerum penuria: haud mediocrem mihi mutuo dedisti pecuniæ quantitātē. Nullum demum
obmisiisti genus officii: quo nō extiteris erga me p antiqua innataq; tibi benignitatis virtute bene-
ficentissimus. Atqui mearum non est virium pro hac ingenti liberalitate tua æquam posse referre
gratiā. innumeras tamen gratias tibi semp debeo: tum habere: tum agere. His itaq; diebus Sebalde
Schreyer patrone amantissime noua interpretatus fui translatione: paraphrasi insup argumētis
& annotationibus enarraui ex geographia. Cl. Ptole. locum quendā: cunctis huius ætatis geogra-
phis ob prisca vicia translationis: hactenus incognitum. Præceptionē in quā super plana terrarū
orbis descriptione: quæ ex veterum instituto geographorū manauerat. Hanc loci huius lucubra-
tionem sub tui nominis tutela & præsidio: pro cōmuni geographiæ studentū vtilitate in publicū
ædere iam dudum decreueram: vt pro inmensis tuis in me officiis & meritis: animi saltem mei gra-
titudinem aliquā indicarem: atq; talem te virum ostenderem: cui omnīū bonarū artium studiofi
plurimū debeāt. Quippe de bonis artibus & litteris quotidie maxime mereris: q; plerosq; studiosos
& l̄atos viros: præsertim poetiæ & mathematicæ tuo indes hospitio colligis: atq; cōsuetā hospiti-
talitatis liberalitate & virtute foues & sustentas: ipsorumq; cōsuetudine: & familiari cōgressu haud
parum delectaris gaudesq;. Et ea de re mensæ tuæ ipsos sepi? adhibere solitus es. Et si vir sis omnīū
aliquin occupatissimus: tum reifamiliaris præcipue administrandæ causæ: tum quia iuri dicundo
in forensi strepitu præfectus adscriptusq; existis. Adeo vt his disciplinis per teipsum in priuato va-
care cōmode nequeas. Sermones nihilomin? de mathematica & poesi corā confertos: cū sūma se-
pius auscultas voluptate. Poetica deniq; oblectari te plurimū: in tua æde tricliniorū & cœnationū
cubiculorūq; muri & parietes cōmonstrant: tum antiquorū: tum neotericorū poetarū inscripti car-
minibus. Aequo igit animo benignissime patrone accipe hunc exiguum laborem: a cliente nomi-
ni tuo dicatum: atq; gratitudinis erga te meæ quantulūcunq; indicium. Posterius etiā curabo: vt
sub tui nominis tuitione & honore: maiores ac præstantiores id genus lucubrationes: pro mathe-
maticorū augmento studiorū ad aures pferant publicas. Vale foeliciter amantissime patrone. Ex
Nurenberga: Anno salutis Millefimoquingentesimo decimo quarto.

Præceptio super plana terrarū orbis descriptione: a prisca geographis
instituta. Cuius Cl. Pto. in fine septimi suæ geographiæ libri meminit.
Ioanne Vernerio Nurenbergeñ. interprete.

Eiusdem præceptionis argumentum.

Cl. Pto. in fine septimi suæ geographiæ libri subiecit doctrinā: qua vetustissimi illi geographorū
præcipue vsi: terrarū orbem super plano descriperāt: parallelū quidē per Syenen rectam forman-
tes lineā: reliquos vero circuloꝝ circūferentias. Quamq; Ptole. planam hanc terrarū orbis descri-
ptionem non multū approbare videat. deformitatis namq; hanc atq; traditionis insulsæ: ac ineptæ
demonstrationis insimulat. Quoniam velut in contextu patet litterali: in huius planæ figurationis
præceptione: veteres illi geographi vt græcorū more præcipiendo essent breuissimi: demonstrati-
onem cum instructione miscuerunt. Et propterea suas de hac figuratione sententiās: haud modicis
obscuritatum tenebris inuoluerunt. Ego itaq; animaduertens plerosq; huius ætatis geographo-
rum: circa eiusdem demonstrationis præceptionisq; intelligentiā sudasse plurimū: atq; nō dum as-
secutos earundem noticiam. Igitur decreui hoc loco: traditam a vetustis illis geographis: Ptole. re-
ferente: planæ huius figurationis instructionē & doctrinā: nouo interpretamento paraphrasiq; &
annotationibus illustrare: intellectuq; faciliorem reddere: confidens deo opti. maxi. suæ mihi gra-
tiæ opem ferente: nouiciis geographiæ studentibus: rem haud ingratam effecisse. Notandū in-
super est: q; l̄falis cōtextus qui veteribus potius adscribendus est geographis quā Ptolemæo obscu-
rus existit plurimū. Prisci nāq; illi geographiæ auctores bræuitatis cupidi: super eadem plana ter-
rarum orbis figuratione: suam excogitationem: siue theoriam: cum præceptionis demonstrati-
onem miscuerūt. Quapropter accidit: vt talis præceptio siue instructio sit intellectu valde difficilis. Nam
si lector mentē cogitatūq; suū ad teoriā cōuertit: l̄falis cōtextus subito deflectit ad præceptionē.
Dum vero lectoris anim? instructiōis intendat doctrinā. Interea ille rursus redit ad theoriam seu
demonstrationē. Itaq; fit vt lectorū mentes: ab l̄falis contextus intelligentia facile suspendant: neq;

certam aliquam facile possint assequi sententiam. Illis id præsertim accidit: qui mathematicæ disci-
plinæ principiis & demonstrationibus: non satis aut modice fuerint exercitati instructiq;

Interpretamentum.

Non absurdū autē adiciere: quomodo apparēs terræ hemisphæriū: in quo habitabilis orbis
n describat: compræhensum a sphaeræ conuexitate. Atqui multi tractauerunt talem: demō-
stratione quæ de irrationabilissima: hac deniq; vident vfi. Proponat iam cōuexitatē sphae-
ræ in plano describere in parte compræhensæ terræ: velut aspectu situm habente: s̄m quem super
rectæ lineæ erit cōmūnib; sectionib; & eius per tropica puncta meridiani: a quo subiicit: & lon-
gitudinem s̄m nos habitabilis orbis bifariam secari: & eius per syenen in terra scripti paralleli: per
æqua & ipsius secantis p̄xime latitudinem orbis habitabilis. Sic autē habeant rationes magnitudi-
dinū cōuexitatis sphaeræ & terræ: & aspectus interstitii. Itaq; in medio interuallo: & eius s̄m æquis
noctialem circi: & eius s̄m æstiuum tropicū: totam ostendere cognitā partem terræ: australiore se-
micirculoꝝ: eius per mediū animalū circuli: constituto supra terram, vt nō ab hoc quidem aliqua
insup appositio fiat habitabilis orbis apud borealius positi semisphærium. Quoniā igit his subie-
ctis hi quidem dicti meridiani: vnus rectæ lineæ s̄m ipsum axim faciūt phantasiā: propter aspec-
ctum in eo per ipsos plano cadentem. Et etiam p̄ syenen rectam facit phantasiā: recta existēte illa
propter similem causam. Reliqui vero intra ordinandorū circuloꝝ inuersi s̄m cōcaua apparēt
ad rectas lineas: meridiani quidē ad eam per polos: paralleli vero ad eam p̄ syenen: & magis qui
plus ab ipsis in vtramq; partē distiterint: ex seipso quidem manifestum. Qualiter autē instruamus
hanc descriptionem similem: quam maxime perspectiuis deformationibus in promptu erit nobis
hoc modo. Estō qui per æquinoctialia puncta in conuexitate sphaeræ meridianus a b c d. circa
centrum e, & dimetientē a e c. ipso quidem a. s̄m borealem polum intellecto: c. vero s̄m australem.
Assumanturq; hæ b f. & d g. & b h. & d k. circumferentiæ in ipsis tropicoꝝ ab æquinoctiali distan-
tiis: hæ quidē a l. & a m. & c n. & c o. i eis ab polis arctico & antarctico: secet æstiuū diametrus ipsam
a e. scdm p. Quoniam nunc eum per syenen parallelum: inter e a. oportebit positionem habere.

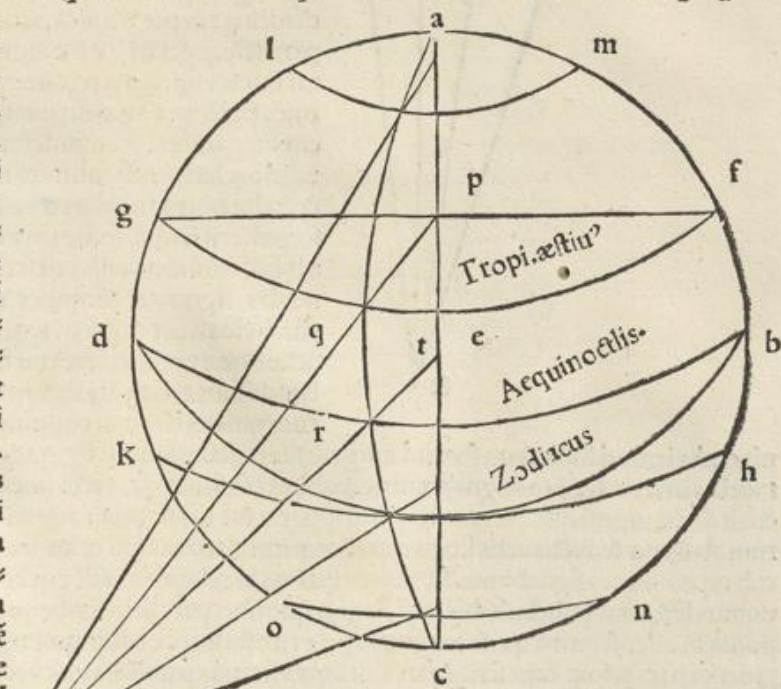
Ratio vero huius quidem ab eo per syenen ad æquinoctialē circumferentiæ ad quadrantē: ipsoꝝ
quatuor p̄xime ad quindecim: huius autē dimidiæ a e a. ad a p. quæ eorundē quatuor ad tria sesquis
tertia erit. Et eā eius ex centro terræ assumat iam e q. talium trium qualiū est quatuor e a. Et cen-
tro e. interuallo autē e q. describat in eodem plano: compræhendens terram circulus q r. Et diuisa
aliqua recta æquali ipsi e q. in nonaginta æquales sectiones vnus quadrantis assumat quidem e s.
sectionū. xxiii. semis & tertii. e t. autem. xvi. & tertii & duodecimi. e v. vero. lxiii. Et perducatur y s.
ad e q. recta cadens: videlicet s̄m eum per syenen parallelum. Erit igit t. quidem p̄ quod scribat
terminās australem finem ipsius habitabilis orbis parallelus & oppositus ei per meroen: v. vero p̄
quod scribet definiens borealem terminū parallelus: & scriptus p̄ thulen. Assumat modico austrā-
lius ipso t. sicut z. & cōiungat z a. & eietæ s y. & z a. coincident scdm &. Si igit expositos circulos
intelligamus in eo per tropica puncta & polos plano & aspectum sup &. propter subiecta. hæ qui-
dem ab &. per m. & g. & d. & k. & o. eietæ ad a c. faciunt super ipsa sectiones: p̄ quas scribunt: ipsa
apud aspectum segmenta quinque parallelorū: quemadmodū ipsam z. sectionē per quā scribat: hoc
eius circa ipsum d. æquinoctialis. Hæ vero ab &. supra l. et f. et b. et h. et cōiunctæ faciunt apud
a c. sectiones: per quas scribantur fines terræ in segmenta eorundem parallelorum. Similiter &
horū in terra scriptorū capiētes sup q r. peculiare ab æquinoctiali recessus: velut has y & t. factasq; se-
ctiones ab his super ipsas cōiunctis rectis ab &. semicirculi: & oppositas eis s̄m parallelas positōes
habebimus: per quas scribant dictorū parallelorū segmenta: velut hoc A t B. & hoc C v D. sup quib;
bus accipientes: hos introducēdoꝝ ad vtramq; partem ipsius t v. meridiani exortus: & sup s y. res-
ctā in propriis trium parallelorū rationibus scribimus: per similitum partium tria signa: segmenta
subiectorū meridianorū velut definiētū longitudinem: & hoc A Y C. & hoc D B E.

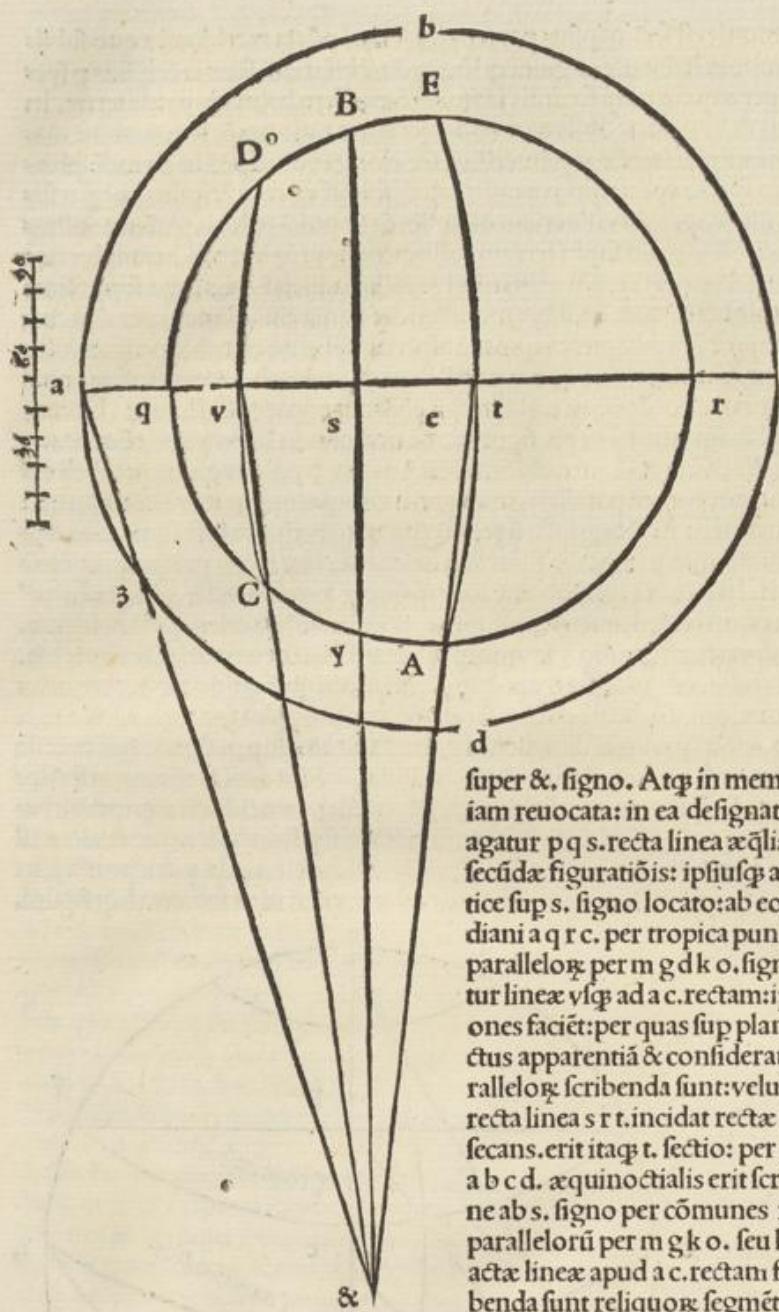
Paraphrasis.

Non incongruū arbitramur hoc in loco subiicere: iuxta veterum institutionē geographo-
n rum: eam p̄ceptionem: qua supernū telluris hemisphæriū: in quo habitatus cognitufq; ter-
rarum orbis describit: pro sphaericæ cōuexitatis ratione sup plano etiam designari valeat
Talem deniq; planam terrarū orbis figurationē priscoꝝ geographorū plurimi: vniformi quidē:
ac vnica tractantes designationis ostensione: quamq; incōcinna rationiq; nō multum cōsentaneas
hac potissimū vfi vident. Estō igitur intētio nostra: partē depræhensæ cognitæq; terræ in sphae-
ræ conuexa superficie descriptam: sup aliquo etiam plano figurare: sub ea imaginis representatio-
nē: quā sentimus apprahendimusq; aspectus nostri seu visorii coni vertice: qui oculus existit: sup

posito in recta linea: quæ cōmunis est sectio ipsius per tropica scripti pūcta meridiani a quo subii-
 cimus: partis terræ nostro tempore habitatae cognita: q̄ lōgitudinē bifariam secari: & ipsius p sye-
 nen scripti in terra paralleli: per æqua quoq̄ secantis latitudinē eiusdem habitatae partis terræ. In
 hac tamen plana terrarū orbis descriptione obseruari cōueniet statas rationes & symmetrias: ma-
 gnitudinū cōiūctatis sphæricæ: ipsius terræ atq̄ intersticii seu elongatiōis aspectus ab eadē sphæ-
 rica cōuexitate. Itaq̄ in medio spacio: ipsius qui p æquinoctiali scribit̄ circuli: & ipsius qui p æstiu-
 uo designat̄ tropico: vetusti illi geographi vniuersam ostenderūt cognitā telluris partem: austras-
 hore ipsi signiferi seu zodiaci semicirculo supra terram collocato: sic vt in boreali hemisphærio:
 vltra eundē æstiuū tropicum: habitati terrarum orbis nihil amplius adiiciat̄. His ergo suppositis:
 quoniā ipsius sphære reuolutione: dictorū quilibet meridianorū: quia eius planum per aspectus
 axim euadit rectæ facit lineæ apparētā: propterea quoniā aspectus sphære circuitio: in cuiuslibet
 meridiani plano cōstituitur. Circūferentia quoq̄ paralleli per syenen ob parem causam: quia
 ipsius planum per axim aspectus seu conuisorii cadit: rectæ cōstituit apparētā lineæ. Ceteri
 deinde circuli intra eandem planam terrarū orbis figurationē ordinandi: suas vident̄ cōcauitates
 cōuertere ad iam dictas rectas lineas: meridiani quidē ad rectam quæ p polos agitur: paralleli ve-
 ro ad eam rectam lineam: quæ per syenen paralleli vicem gerit. tātōq̄ amplius incuruati apparēt:
 quanto magis ab eisdē rectis lineis: in vtraq̄ ipsarū recesserint parte: velut ex ipsa figuratione p-
 spicuum fiet. At iam docendū est: quo pacto talis figuratione describat̄: iam dictæ perspectiue imas-
 ginationi quā plurimū similis. In cōuexa i gis sphære superficie per æquinoctialia pūcta scripta
 esto meridianus a b c d. circa centrū e. & diametrū a e c. ipso quidem a. ad borealem polum locato.
 c. vero iuxta australem mundi verticem posito. Hæ quoq̄ accipiant̄ circūferentiæ b f. & d g. & b h.
 & d k. quæ quælibet æqualis subiiciat̄: vtriusq̄ tropicorū declinationi ab æquinoctiali. Aequales
 deniq̄ eidem tropicorū declinationi assument̄ circūferentiæ: a polo quidem arctico a l. & a m. a
 polo aut̄ antarctico c n. & c o. æstiuū tropici dimetiens f g. secet a e. rectā sup p. signo: qm̄ necesse
 est eum p syenen parallelū inter ipsa a e. pūcta suū obtinere situm. Sint deniq̄ cōmunes sectio-
 nes meridiani p tropica pūcta scripti: cum parallelo quidē p syenen q. pūctū: cū æquinoctiali ve-
 ro r. signū. Erit itaq̄ ratio ipsius q r. circūferentiæ: inter eundē parallelū p syenen & æquinoctialem ad
 q̄drantē r a. ppe sicut q̄tuor ad q̄ndecim. Et ratio ipsius dimidiæ diametri e a. ad a p. seu poti⁹ ipsius
 r a. q̄drantis ad a q. circūferentiā sesquertia: hoc ē: fere sic q̄tuor ad tria: velut id ex subiecta liq̄t figura.

Præterea in aliquo plaz
 no super centro e. interual-
 lo aut̄ a e. scribatur circulus
 a b c d. velut est in premissa
 descriptiōe circulus a b c d.
 per polos mundi atq̄ æqui-
 noctialia pūcta signatus:
 & ipsius a e. rectæ lineæ tā-
 q̄ ex centro terræ assumat̄:
 e q. recta linea taliū partiū
 trium: qualium ipsa a e. res-
 cta existit quatuor. Et sup̄
 per centro e. interuallo aut̄
 e q. in eodem plano circuli
 a b c d. circulus scribat̄ q r.
 tellurem representans: atq̄
 recta quadam linea æquali
 ipsi e q. rectæ lineæ in nona
 ginta æquas particulas vni-
 us quadrantis secta. Ex ipsa
 sumat̄ e s. quidem earundē
 particularū vigintitrium se-
 mis & tertii: e t. vero sexdecim
 tertii ac duodecimi: e v. de-
 niq̄ earundem particularū
 sexagitatium: atq̄ ad s. signū

ipsi e q. ad rectos exitef
 angulos: y s. recta linea:
 qua: pro eo cadit per sye
 nen parallelo. Erit itaq;
 t. signu: per quod scribe
 dus est parallelus austras
 le habitati cognitiq; ter
 rarū orbis terminū defis
 niens atq; ei per meroen
 opposit?: v. vero pūctus
 per quē parallelus p thul
 len ac boreale eiusdē or
 bis ponens terminū scri
 bendus erit. Assumatur
 deinde in circulo a b c d.
 circumferētia a 3. paulo
 mōr: in uallo e t. seu p
 pe filis: aut æqlis distātia
 tropici æstiuī ab æqui
 noctiali: productaq; 3 a.
 recta linea: ipsa & s y. res
 cta in partem y & 3. indis
 rectum agant: quousq;
 concurrāt epinciduntq;

super &. signo. Atq; in memoriā priore figura rursus
 iam reuocata: in ea designatos cōsideremus circulos: &
 agatur p q s. recta linea æqlis ipsi s y &. recta: subiecta ac
 secūda figuratiōis: ipsiusq; aspectus seu conī visorii ver
 tice sup s. signo locato: ab eo ad cōmunes sectiōes meri
 diani a q r c. per tropica puncta: & polos a c. scripti atq;
 parallelorū per m g d k o. signa scriptorū: recta si pducā
 tur lineæ vsq; ad a c. rectam: ipsa sup eadē recta a c. secti
 ones faciēt: per quas sup plano a b c d. circuli iuxta aspe
 ctus apparentiā & consideratiōe: quinq; segmenta pa
 rallelorū scribenda sunt: velut a signo s. ppūctum r. acta
 recta linea s r t. incidat recta lineæ a c. super t. signo eam
 secans. erit itaq; t. sectio: per quam & d. signum in plano
 a b c d. æquinoctialis erit scribendus. Pari deniq; ratio
 ne ab s. signo per cōmunes reliquas meridiani a q r c. &
 parallelorū per m g k o. seu l f h n. signa scriptorū recta
 acta lineæ apud a c. rectam facient sectiōes: p quas scri
 benda sunt reliquorū segmēta parallelorū: præsertim eos
 rum quibus habitati cognitive terrarū orbis latitudo fi
 nitur.

nitur. At iam ad subiectam secundamq; rursus redeundum est figuratiōe: in qua simili ratione pa
 rallelos in terra scriptos signabimus: capientes em̄ super q r. recta linea proprias eorū ab æquino
 ctiali declinatiōū distantias: veluti sunt ipsa e v & e t. distantia: atq; ad earundē sectiōes distātia
 rum ab signo &. rectis actis lineis quarū atq; interiacentis ipsi recta lineæ a c. & puncto &. semicir
 culi r q. cōmunes signabimus sectiōes: quibus in reliquo eiusdē r q. circuli semicirculo: similia fa
 ciamus sectiōnū puncta: habebim? itaq; p quolibet parallelo scribendo: tria pūcta: quorū duo op
 posita in circūferentia q r. & tertium sup a c r. recta linea existit: quibus quidem punctis dictorū ses
 gmenta parallelorū sunt scribēda: velut liquet scriptis parallelis videlicet A t E. opposito ei per me
 roen: atq; C v D. p thulen: sup quibus demū atq; super s y. recta: ex vtraq; parte t v. recti meridiani
 iuxta peculiāres eorundem parallelorū rationes: sumptis interuallis: tertii vnus horæ seu graduū
 quinq; p similiū spaciōrū seu circūferētiarū tria signa reliquorū segmēta meridianorū scribem?: vel
 lut sunt A y C & D B E. meridianorū segmēta: quæ vniuersam plane hui? descriptionis longitudi
 nem definiunt vti ex presenti liquidum erit figuratiōe.

Annotation prima.

Ratione distantiae seu declinationis paralleli per syenen ab æquinoctiali ad quadrantem eiusdem æquinoctialis esse: sicut quatuor ad quindecim ostendere. Sit ergo ut in prima figuracione parallelus per syenen: qui idem est tropico æstiuo f q g. circumferentia: & æquinoctialis b r d. distantia eiusdem p syenen paralleli ab æquinoctiali: circumferentia q r. partium. xxiii. semis & tertii seu integrarum viginti quatuor: qualium quadrans a r. meridiani a q r c. existit. xc. vel tota eiusdem meridiani perimetris. cccx. Et quia sextum ipsarum viginti quatuor partium: continet partes quatuor & sextum de nonaginta est. xv. atq; p propositione. xv. libri quinti elemēto. Eu. partes eodē modo multiplicatū eandē rationē habēt sumptæ adinuicem. igitur ratio viginti quatuor partium distantiae q r. per syenen paralleli f q g. ab æquinoctiali b r d. ad partes. xc. quadrantis a q r. est sicut quatuor ad quindecim: quod decebat ostendere.

Annotation secunda.

Ratione quadrantis r a. primæ figuræ ad circumferentiā a q. quæ recessus est eiusdē per syenen paralleli: a vertice mundi arctico: esse prope sesquiterciam: demonstrare. Et quoniā per pcedentem annotationē patuit rationē quadrantis a r. ad r q. distantiam paralleli per syenen ab æquinoctiali esse sicut xv. ad. iv. Igitur quatuor sublati ex quindecim remanent. xi. ad quæ rationem habent quindecim fere sesquiterciā. id est. eam quā retinent. xvi. ad. xii: igitur quadrante a r. supposito partium quindecim: erit a q. circumferentia earundē partium. xi. ergo quadrans r a. primæ figuræ ad a q. circumferentiam rationem possidet prope sesquiterciam: quod oportuit ostendere.

Annotation tertia.

Ex secunda annotatione liquidum est: quare auctor motus fuit in secunda figuracione: ponere dimetientem q r. circuli: q y r. trium partium qualium diameter a c. circuli: a b c d. subiicit quatuor ut videlicet circulus a b c d. ad q y r. circulum: sesquiterciam prope haberet rationē quā in prima figuracione: quadrans a r. ad a q. circumferentiā possidet. Ipsaq; plana hæc terrarū orbis descriptio: similior fieret eiusdem orbis sphaericæ descriptioni: quā visionis sensus apprehēdit. vertice visorio constituto: sup puncto s. primæ figuracionis.

Formula planæ descriptionis terrarum orbis iuxta veterum geographorū institutionem.

